

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜLTÜRÜ

AYLIK DERGI

Sayı 75

Yıl VII

Ocak 1969

TEZHİB SANATI
VE
KITAPÇILIK TARİHİMİZDE FATİH DEVRİ TEZHİPLERİ

İsmet Binark

Türk kültür ve medeniyetinin hakikî değeri; onun yaratıcılığında, ilim ve sanata kattığı zenginliklerde, ahlâkî, hukukî ve iktisadî hayatın âhenktar bütünlüğündedir.

Bir devri en iyi anlatan, o devrin sanat eserleridir. Sanat, içtimâî müesseseler gibi bir yaşayış olup, insanın ve dolayısıyla cemiyetin, esya ve madde üzerindeki saltanatını temin eder. Şuurlu, müşterek hayat ve kıymetlere sahip cemiyetlerde duygu tesanüdünü mümkün kılar.

Sanat eserleri, her devirde insan düşünce ve hayatının mücerretten müşahhas hale geçmesidir. Cemiyette nizâm ve duygu birliği sağlayan sanat, küll halinde bir cemiyetin yaşadığı devrin aksidir.

Tarihlerinin bin yıldan fazla bir devresini, Yakın Şark ve İslâm kültürü dairesi içinde geçiren Türklerin, ortaya koydukları Türk-İslâm kültür ve medeniyetini her müessesesiyle tetkik etmek, bugün bizim için yalnız ilmi değil, aynı zamanda millî bir mecburiyettir.

O kültür ve medeniyet ki, en büyük hasleti yapıcılığı, teşkilâtçı bir kudrete sahip olmasıdır. Bunun çeşitli sebeplerinden birisi de; Türk-İslâm devlet teşkilâtı ve idaresinde, büyük fetih ve genişleme siyasetinin yanı sıra, bilim ve sanat eserlerinin meydana getirilmesi keyfiyetinin hiçbir zaman ihmal edilmemiş, aksine teşvik görmüş olmasıdır.

Bu kültür ve medeniyetin kurucuları bu yüksek haslet ve anlayışla, meydana getirdikleri içtimâî ve kültür müesseselerinin yanı sıra, kütüphaneler tesisini de hiçbir şekilde unutmamışlardır. Hükümdarlardan her sınıf halka kadar, herkes büyüklü küçüklü kütüphaneler kurmuş ve bunların yaşayabilmeleri için de zengin vakıflar yapmışlardır..

Yine o kültür ve medeniyetin kurucuları sahip oldukları müstesna kitap sevgisi ve dostluğuyla; kitabı yazılmasından, bezenmesine ve ciltlenmesine varıncaya kadar, her biri her çizgisiyle çok yüksek olan, güzel sanatlara vasıta kılmışlardır.

Burada, kitapçılık tarihimiz içinde yaratıcı zengin Türk muhayyilesinin ve zevkinin inceliğini, bütünlüğünü meydana koyması yönünden yeterli bir değer ölçüsüne sahip tezhib sanatıyla, Türk kitapçılık tarihinde kendine has millî özelliklere sahip bir ekolün kurucusu olan Fatih devri kitapçılığından, özellikle bu devir kitap tezhiplerinden söz edeceğiz.

Tezhib sanatı, hüsn-i hat ve cilt sanatları ve bunlara bağlı diğer eski kitap sanatlarıyla birlikte; kitap sevgisi ve okuma hevesi uyandırmak, kitap toplama ve istinsah yoluyla kitap çoğaltmayı teşvik etmek bakımlarından, kitapçılık tarihimiz içinde mutlaka mütalâa edilmesi gereken bir konudur.

Tezhib, uzun ve köklü bir geçmişe sahip eski kitap sanatlarımızdandır. Tezhib aynı zamanda, kendisi gibi kitap sanatlarından olan hüsn-i hat ve cilt sanatlarını tamamlayan, onlara âhenk ve güzellik kazandıran, bu sanatlarla birlikte kitaba nakış ve renk harmonisi katan bir güzel sanat koludur.

Bizde eskiden yazılı kâğıda ve kitaba karşı büyük bir hürmet gösterilirdi. Bu, yerde bulunan yazılı kâğıtların ayak altından, bir ağaç ve duvar kovuğuna kaldırılmasıyla veya kitapların daima belden yukarı seviyede muhafazasıyla kendini gösterirdi. Bu hürmet hissi kitabın tutulmasından, sayfaların açılmasına ve okunmasına varıncaya kadar, bir kitap okuma âdab ve erkânı doğmasına yol açmıştır. Yazıya ve kitaba gösterilen bu hürmet hissinin çeşitli sebepleri olduğu muhakkaktır. Allah'ın sözlerini ve Peygamberin hadislerini zaptedip ebedileştirdiği için yazı mukaddes sıfatını kazanmış, dolayısıyla Türk-İslâm dünyasında yazı, yazılı kâğıt ve kitap çok üstün bir hürmete lâyık görülmüştür. Bütün bunların dışında; memleketimize matbaanın girdiği tarihe kadar her devirde, yazma kitap, Türk benliğinin kudretini ortaya koymak, yaratıcı, zengin Türk muhayyilesinin ve zevkinin inceliğini ve bütünlüğünü meydana çıkarmak yönünden de müstesna bir değer ölçüsüne sahip olmuştur. Yazı ve kitaba gösterilen bu hassasiyet, onun yazılmasına olduğu kadar, tezhib ve ciltlenmesine de ayrı bir ehemmiyet verilmesine sebep olmuştur.

Ancak, yazıya ve kitaba karşı duyulan bu derin saygı ve sevginin başlıca sebepleri sadece dinî duyuş ve istekler olmayıp, bunun yanı sıra, yazı, tezhib ve cilt sanatlarına dünyada hiç bir milletin Türkler kadar emek vermemiş, onların vardığı seviyeye ulaşamamış olmasındadır.

Tezhib sanatı:

Eskiden yazma kitapların ve hüsn-i hat murakkâlarının kenarlarını boya ve yaldızlı süslemelerle tezyîn etme işine tezhib denirdi. Bu işleri

yapanlara da müzehhib tâbir olunurdu. Müzehhiblik fitrî bir sanat kabiliyetine sahip olmayı icabettiren, başlıbaşına bir sanat kolu ve meslek dahydı. Müzehhibler şifâhî bir kültürle yetişirdi. Bu kültür; hocadan talebeye, ustadan kalfaya, kalfadan çırağa gürül gürül akar!.. Hoca talebesine ilmîni giydiren, usta kalfaya hünerini öğretir, çırağına el verirdi.

Tezhib, arapça'da sözlük manâsı itibariyle altınlama demekse de, yalnız altın yıldızla işlenen işlere değil, toprak boyalarla yapılan ince kitap tezyînatına da tezhib tâbir olunur. Altın yıldız kullanmak suretiyle, sırf altınla yapılan tezhibe ayrıca halkârî denir.

Tezhib'in özellikle yazma kitaplarda tatbik edildiği en mühim kısımlar; zahriyeler (iç kapak), hâtimeler (son sayfalar), kitapların ilk sayfaları başına yapılan ve başlık, serlevha veya mihrabîye denilen süslemelerdir. Bundan başka Kur'ân-ı Kerim'lerdeki sûre ve kitaplardaki bahis başlarına yapılan süslemeler gelir ki, bunlara sûre veya fasıl başı tâbir olunur.

Yazma kitapların sayfa başlıklarının çoğu kubbeli taç şeklinde olup, bunların üst tarafları tiğ denilen sivri ok gibi şekillerle süslenmiştir. Ayrıca, âyetleri ve cümleleri ayırmak için nokta mahiyetinde, tezhiblenmiş küçük yıldız ve çiçek şekilleri yapılmıştır ki, bunlara nokta denir. Bu noktalar şekillerine göre ayrı ayrı isimler alırlar. Muntazam geometrik şekilde olanlarına mücevher nokta, altı köşelilerine şeşhane nokta, beş yapraklılarına seberk denir.

Yine yazma kitapların sayfa kenarlarında, o sayfadaki yazının neye ait olduğunu göstermek üzere yazılan yazının etrafına çerçeve mahiyetinde, gül tâbir edilen yuvarlak ve içi boş süslemeler yapılmıştır. Daha ziyade Kur'ân-ı Kerim'lerde durulacak veya secde edilecek âyetler hizasına yapılmış bu süslere vakıf gülü, secde gülü, hizib gülü, sûre gülü ve cüz gülü gibi isimler verilmiştir.

Ayrıca yazma kitaplardaki sayfaların yazıları etrafına yıldızla, biri kalın diğeri ince olmak üzere cetvel (çerçeve) de çizilirdi. Bunu müzehhibler yapabildiği gibi, bu işi kendilerine meslek edinen ve cetvelkeş ismi verilen sanatkâr grubu da vardı. Kitap sayfası ve yazı küt'alarının etrafına bu cetvellerden başka çiçek ve çeşitli bezemelerden sular yapılırdı. Bunlar da şekillerine göre, zencirek, ulama ve kıvrıkdallı gibi isimler alırlardı. Bundan başka hüsn-i hat levhalarında kelime ve harflerin süslenmesi için bazı tezhibli bezemeler de yapılmıştır ki, bunlara hurda tezyînat denmiştir.

Tezhib, resimden ve minyatürden çok farklı teknikde bir sanattır. Bilhassa tezhib yapmada kullanılacak altın yıldız hazırlamak epeyce güç ve büyük emek isteyen bir iştir. Ayrıca, tezhib şekillerinin önce mü-

zehhibin kalem fırça denilen tek tüylü ince fırçasıyla kâğıt üzerine çizilmesi, sonra iğne ile delinerek tezhiblenecek esas kâğıt üzerine tatbiki ve ince kömür tozuyla delinen şekillerin silinmesi, nihayet boya, altınlama ve mühreleme işi ince bir dikkat ve titiz bir çalışma ister.

Tezhib sanatındaki üslûp, yapıldığı devrin sanat üslûbuna göre değişmekle beraber, bu üslûpla onları doğuran medeniyet tarzları arasında da sıkı bir münasebet vardır"¹.

Mazisi Orta Asya Türklüğüne kadar uzanan tezhib sanatı; Selçuklu Türklerinde hayli ilerlemiş, onlardan Osmanlı Türklerine geçmiş, XV ve XVI. asırlarda en yüksek zirvesine ulaşmıştır. Bunun sebeplerini ise; XV. asırda siyasi istikrarın sağlanmasından sonra, memleketin iktisadi, dolayısıyla kültür ve sanat faaliyetlerinde beliren canlılıkta ve XV. asrın, Selçuklu ve Osmanlı devri sanatları arasında bir köprü oluşunda aramak gerekir.

Kitapçılık tarihimizde Fatih devri kitap tezhibleri:

Kafasının ve bileğinin kudret ve kuvvetiyle tarihin mukadder yolunda merhaleler aşan, karanlık bir tarih devresini kapayarak insanlığa aydınlık bir devrin müjdesini getiren Fatih Sultan Mehmed Han, dünya tarihinde üzerinde mutlaka durulması gereken Osmanlı-Türk Hükümdarıdır. O aynı zamanda âlim ve sanatkârların koruyucusu, ilim ve sanat yolcusu ve beynelmilel şahsiyetlerin en mühimidir. O'nun büyüklüğünü şair;

“Medhinde şâirâne ilhamlar gerekdir
Tarifi yerde bitmez arşa çıkan kibarın”²

diyerek ne güzel dile getirmiştir...

Fatih henüz on dört yaşında bir şehzade iken, dünyaya ve hükümdarlığa rağbet göstermiyen babası II. Sultan Murad'ın tahtından feragat ederek çekilmesi üzerine hükümdar olmuştu. Bu yaşta saltanat makamına getirilmesinden de anlaşılacağı üzere, kendisinin daha o yaşta kudret ve liyakati babasınca malûm bulunmaktaydı. Ancak Sultan Mehmed'in bu ilk saltanatı zamanında siyasi bazı karışıklıklar olmuş ve kendisi bizzat babasını tahta dönmeğe davet ederek, Manisa valiliğine çekilmiştir. Şehzâdeliğe tekrardan dönüşü hakkında pek hayırlı olmuş, kendini ilme vererek etrafını saran seçme hocalardan, sahip olduğu o ileri görüşü ve müspet ilmi zihniyeti kazanmıştır. Fatih bu ikinci şehzâdelik devresinde, “Her biri birer zirve olan ilim devlerinin bilgi lâvlarını içe içe kendi de bir

1) Ernest Diez, Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*. İstanbul 1955, 24. s.

(2) Abdülhak Hâmîd'in “Merkadî Fatihî Ziyaret” adlı şiirinden.

yanardağ haline gelmiş bulunuyordu. Onun için de, Osmanlı tahtına oturduğu zaman, sadece bir hükümdar olmayacak, başına ilmin, irfânın, sanatın, hak ve adaletin tacını giyecekti"³.

Manisa valiliğinde kitaplar şehzâde Mehmed'in en iyi arkadaşı olmuş ve bu kitap aşkı onu bütün ömrünce bırakmamıştır. Fatih'in dedesi Çelebi Sultan Mehmed ve Babası II. Sultan Murad da, kitap ve kütüphane meraklıydılar. Fatih biraz da soydan gelen bu merak ve aşkla kitap ve kütüphane mefhumuna çok bağlanmış. Sultan Mehmed bu tesirlerle "...kütüphanesini daha Manisa'da iken kurmuş ve ikinci defa tahta geçince babasının kitaplarıyla ve sonra saraylarında tesis ettiği nakışhanede yeniden istinsah ettirdiği kitaplarla zenginleştirmiştir.. Bir taraftan hattatlarına yazdırarak ve nakışhanesinde tezhib ettirerek bir çok eserleri kopye ettirmiş ve süsletmiştir ki, bunlar o devrin ince sanatlardaki zevkinin tenevvüünü gösterir emsalsiz ve pek kıymetli sanat eserleridir. Bunlar yalnız süslü ve güzel olmakla kalmamış bu sayede bir çok nâdide eserde çoğalmıştır"⁴.

1451 tarihinde saltanata geçen Fatih, Manisa Sarayındaki kütüphanesini Edirne Sarayına naklettirmiş ve İstanbul'un fethini müteakip de, eski ve yeni saraylarda birer hususi kütüphane tesis etmiştir. Ayrıca, İstanbul'da kendi adına yaptırdığı cami etrafında ilmi kucaklayacak binalar inşa ettirmiş, bugünkü manâda bir üniversite olan on altı medreseli büyük bir külliye ile, şehrin muhtelif semtlerinde on dört kütüphane kurmuştur.

Bu arada, hem Fatih'in sahip olduğu kitap sevgisi ve dostluğuna bir örnek olur kaydıyla, hem de kitapçılık tarihimizin birçoklarımızca bilinmeyen yönlerine ışık tutması bakımından, vereceğimiz şu bilgiye dikkati çekeriz. Şöyle ki; Fatih'in hususî kütüphanesi için istinsah ettirdiği ve toplattığı yazma kitaplar arasında bilhassa bir tanesi, kitapçılık tarihimiz yönünden çok mühim bir özellik arz etmektedir. "Bu eser Floransa'lı Francesco Berlinghier'inin Batlamyus coğrafyasının italyanca terza rima usulüyle, manzum tercümesidir.. 1480 senesinin nihayetinde kitabın ikinci yaprağında Fatih'e hitaben bir ithaf yapılmış ve fakat Fatih 3 Mayıs 1481 de vefat etmiş olduğundan eser bu defa ikinci bir ithaf mektubu ile Bayezid II.'e gönderilmiştir.. Bu kitabın bizi alâkadar eden ciheti, Fatih'in müsbet ilimlere olan alâkası ve ilim hâmisi meziyetinin İtalya'da dillerde dolastığını ve müellifin kendi eserini kendi büyüklerinden evvel

(3) Sâmiha Ayverdi, *Edebî ve Manevî dünyası içinde Fatih*. İstanbul, 1953, 8. s.

(4) Süheyl Ünver, *İlim ve Sanat Tarihimizde Fatih Sultan Mehmed*. İstanbul 1953, s. 7-8.

hemen Fatih'e göndermek arzusu olduğunu belirtmesidir"⁵. Sultan Bayezid'e yazılan ithaf mektubu, 1929 yılında Türkiye'ye dâvet edilen ve Topkapı Sarayındaki Fatih kitaplarının katoloğunu hazırlayan Berlin Üniversitesi profesörlerinden Adolf Deismann'ın *Forschungen und Funde im Serail* Berlin, 1933 adlı eseriyle Batı ilim dünyasının tetkikine sunulmuştur.

Her çeşit ilim ve güzel sanat kolu, kitap ve kütüphane âşığı Fatih'in kolu kanadı altında himaye ve gelişme imkânları bulurken, hiç tezhib sanatının bundan uzak kalması düşünülebilir mi? Durmak bilmeyen mizacı ve araştırmacı kafasıyla, dinî ve ilmi eserleri kendi hususî kütüphanesi için tanınmış hattatlara istinsah ettiren Fatih, yine tanınmış müzehhiblere bu eserleri Selçuk stilinden alınan ilhamla Türk zevkine yakışan bir şekilde tezhib ettirmiştir. Fatih yeni sarayında bugünkü Güzel Sanatlar Akademisi ayarında bir nakışhane kurmuş ve başına da, Özbek asıllı Baba Nakkaş'ı getirmiştir⁶. Fatih'in sarayında kurduğu sanat havası o derece kuvvetlidir ki, bu çapta bir sanat akademisi kurmak, dünyanın hiç bir hükümdarına nasip olmamıştır.

Bu nakışhanede Fatih'in kütüphanesi için nâdide pek çok kitap istinsah edilmiş, bunlar müzehhibler tarafından birbirine benzemeyecek şekilde çok ince bir dikkatle tezyin edilmiş, mücellitler tarafından ciltlenerek nakışlı kaplar içinde padişaha takdim olunmuşlardır. Aynı zamanda, "Fatih için tarihler, medhiyeler de bu nakışhanede yazılmakta ve tezhib olunarak huzura sunulmaktaydı"⁷.

Fatih devri kitap tezhibleri, hususiyetleri bakımından, Türk kitapçılık tarihinde tamamen ayrı bir ekolün eserleridir. Bu devrin kitap tezhiblerini özellikle zahriyelerde, temellük, kitâbe ve başlık, hâtîme, yazılı ve yazısız, renkli renksiz halkâri metin aralarında, kap ve miklâblarda, bir de kap içlerinde görüyoruz.

Zahriyeler çoğu kitaplarda çift sayfa halinde olup, bazen sayfaları tamamen kaplarlar. Bazen de şemse dediğimiz madalyon halinde sayfaların ortalarında yer alırlar. İlk sayfadaki zahriyede Sultan Muhammed İbni Murad Han'ın okuması için yazıldığını gösteren kayıt, ikincisinde kitabın ve yazarın adları bulunmaktadır⁸.

(5) A. Adnan-Adivar. *Osmanlı Türklerinde İlim*. 2. bs. "Fatih Mehmed ve İlim" İstanbul, 1943, 22. s.

(6) Süheyl Ünver, *Fatih Devri Saray Nakışhanesi ve Baba Nakkaş Çalışmaları*. İstanbul, 1958, 4. s.

(7) Süheyl Ünver, "İstanbul'un Fethinden Sonra İlim ve Sanat" *Fethin 511 inci Yıldönümü Konferansları*. İstanbul, 1964, 26. s.

(8) Müjgân Cumbur, "Fatih Devri Kütüphaneleri ve Kütüphaneciliği" *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*. VI, Ankara, 1957, 4. S., 12. s.

Fatih'in bu cins kitaplarından hiç birinde diğerine benzeyen bir zahriye göremeyiz. Tezhibli temellük kitâbeleri de çok çeşitlidir. Fatih'in hususî kütüphanesine ait bazı kitapların kitâbelerinde, Fatih'in halifelğe ehil olması için yazılmış dualarda vardır⁹. Kitap başlıkları devrin tezhib özelliklerinden olarak mihrap şeklinde ucu ince tığlarla biten şekillerde değil, sayfanın enince uzanan uzun dikdörtgenler şeklindedir.

Bu devir kitaplarının kâğıdı saykallı abadî dediğimiz parlak cinsten olup, renkleri uçuk krem ve beyazdır. Yine bu devrin yazma kitaplarında, metinler umumiyetle sayfayı çerçeveleyen altın cetveller içine yazılmıştır. "Faith'in bir kısım kitaplarında şehzâdelik devrine ait — Muhammed b. Murad Han —, bir kısmında da — Muhammed b. Murad Elmuzaffer daima —'lı mühürleri bulunmaktadır. Fatih'in kitaplarının çoğu sonradan oğlu Sultan II. Bayezid'in eline geçmiş, mühürüyle tamamen mühürlenmiştir. Bayezid'in mühürleri kitapların başlarında ve sonlarındadır. Bayezid bir çok kitabın ilk sayfalarına kendi yazısı ile kitabın adını da yazmıştır. Yine Bayezid'in emriyle meşhur Türk âlimi Molla Fenarî'nin oğlu Ali bunların bir de listesini hazırlamıştır. Liste bugün Topkapı Sarayı Kütüphanesi No. 4994 de kayıtlı bulunmaktadır. Aliyy ül-Fenarî kitapların fihristini çıkartırken her kitabın üzerine kaç varak olduğunu ve hangi hatla yazıldığını da kaydetmiş, Fatih Kütüphanesi'nde bulunan bir kaç kitaba kendi temellük ketebesini de yazmıştır.

Fatih'in kitapları bugün Ayasofya, Nuruormaniye, Hamidiye kütüphanelerinde ve bilhassa camii'inde toplu halde, diğer kütüphanelerde dağınık olarak bulunmaktadır"¹⁰.

Netice olarak diyebiliriz ki, Fatih Sultan Mehmed Han'in sahip olduğu kitap sevgisi ve dostluğu, ilim ve sanat koruyuculuğu, Türk kitapçılık tarihinde; hüsn-i hat, tezhib, ciltçilik ve bunlara bağlı diğer eski kitapçılık sanatları yönünden kendine has millî özelliklere sahip bir devrin açılmasına ve devamına sebep olmuştur.

Ayrıca Fatih devri kitaplarının, henüz bir çok devirleri meçhulümüz olan Türk kitapçılık tarihinde özel bir misyonu vardır. Şöyle ki; Batılıların aşağı yukarı her müessesemiz hakkında şimdiye kadar daima yapmış oldukları, Ortaçağ Hıristiyan dünyasının Türk-İslâm âlemine karşı beslediği korkunç taassup ve husumetin şuurlu ve şuursuz bir tezahüründen ibaret, ilmî zihniyetten uzak, tamamiyle tek taraflı peşin hükümler ve suçlamalar, bu konuda da kendini göstermiştir. Batılı kitap tarih-

(9) Süheyl Ünver, *İlim Ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları*, I, İstanbul, 1948, 42. s.

(10) Müjgân Cumbur, a.g.e., 13. s.

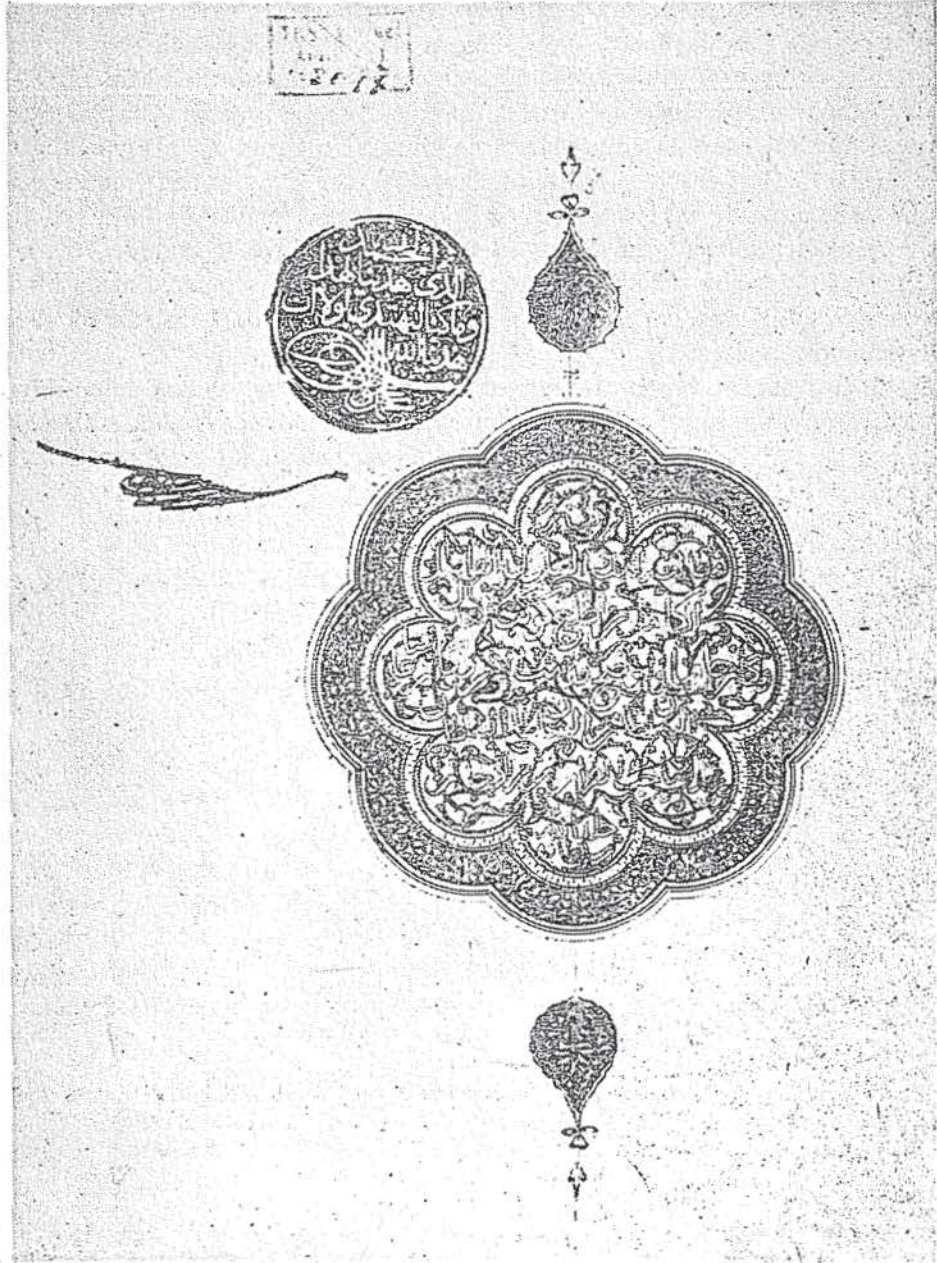
çilerinin ancak XIX. asırda ve onların kitapçılığında faydalanmanın neticesi olarak kitaplarımızda yer aldığını ileri sürdükleri zahriye (iç kapak), bu devir kitapçılığımızın incelenmesi sonunda görülecektir ki, XV. asır yazma kitaplarında teşekkül etmiştir. Bu asır yazma kitaplarında; kitap, müellif, hattat, şehir adlarını ve kimin için hangi tarihte yazıldığını gösterir kayıtları ihtiva eden bir iç kapağın yer aldığını, bu konuda yapılan araştırmalar neticesi, ortaya konulan örnekleriyle öğrenmiş bulunuyoruz¹¹. Kitaplara adını taşıyan bir dış kapak ve iç kapak koymak ve bu kapağa tarih, müellif adı, matbaa ve şehir adı yazmak, Batıda bizde kullanıldığı tarihten çok sonraları, yaklaşık olarak XVII. asırda ilk defa Almanya'da başlamıştır.

Tezhib sanatı bugün tamamen ortadan kalkmış, yalnız hüsn-i hat ve müzehhiblikle uğraşanlarca ve bu işin meraklılarınca tatbik edilmekte sayıları gün geçtikçe azalan bu gibi kimselerin himmet ve gayretleriyle yaşatılmağa çalışılmaktadır.

(11) İsmet Binark, *Fatih Devri Kitap Tezhibleri ve Ciltleri*. Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü Basılmamış Lisans Tezi, 1964.

FAYDALANILAN DİĞER ESERLER:

- (*) Süheyl Ünver, *İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Albümü*. İstanbul, 1945.
- (*) Süheyl Ünver, *Fatih Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı*. İstanbul, 1946.
- (*) Süheyl Ünver, *Fatih Devri İlim, San'at ve İctimaî Tekâmül Hamlelerine Umumi Nazar*. İstanbul, 1953.
- (*) Süheyl Ünver, *Fatih Sultan Mehmed'in Hususi Kütüphanesinde Bilhassa Kendisi İçin Yazdırılmış İbni Sina'nın Eserleri Hakkında*. İstanbul, 1953.
- (*) Ali Himmet Berki, *Büyük Türk Hükümdarı İstanbul Fatih Sultan Mehmed Han ve Adâlet Hayatı*. İstanbul, 1953.
- (*) Vladimir Mirmiroğlu, *Fatih Sultan Mehmed Han Hazretlerinin Devrine Ait Vesikalar*. İstanbul, 1946.

Fatih'in hususi kütüphanesi için hazırlanan, Takvim Ül-Ebdan adlı ve 1464 tarihli kitabın (1a) sayfası. Dilimli zahriye levhasının içinde Fatih Sultan Mehmed'in okuması için yazıldığı belirtilmektedir.

(Topkapı Sarayı Müzesi Ahmet III K. No. 2097)

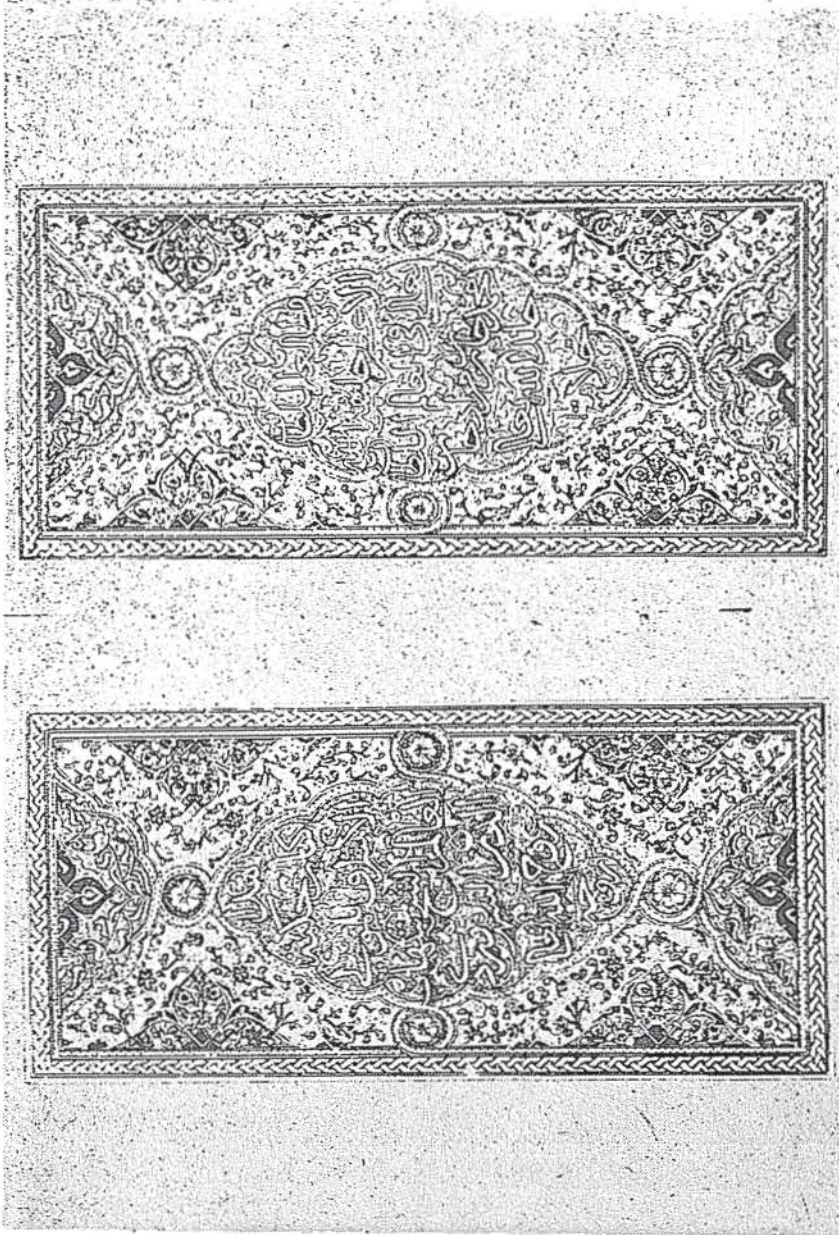

Fatih'in hususî kütüphanesi için hazırlanan, Şerh-i Divan Ül-Hamase adlı ve 1464 tarihli kitabın (Ib) sayfası. Tezhibli başlık bu devirde Anadolu üslubunda gelişen tezyinatımızın en ince ve zarif örneklerindedir.

(Topkapı Sarayı Müzesi Revan K. No. 706)

Fatih'in hususi kütüphanesi için istinsah ve tezhib edilen Hikmet Üi-İşrak adlı
tarihî kitabın tezhibî temellük kitabeli (Ia) sayfası.
(Topkapı Sarayı Müzesi Ahmet III K. No: 3188)

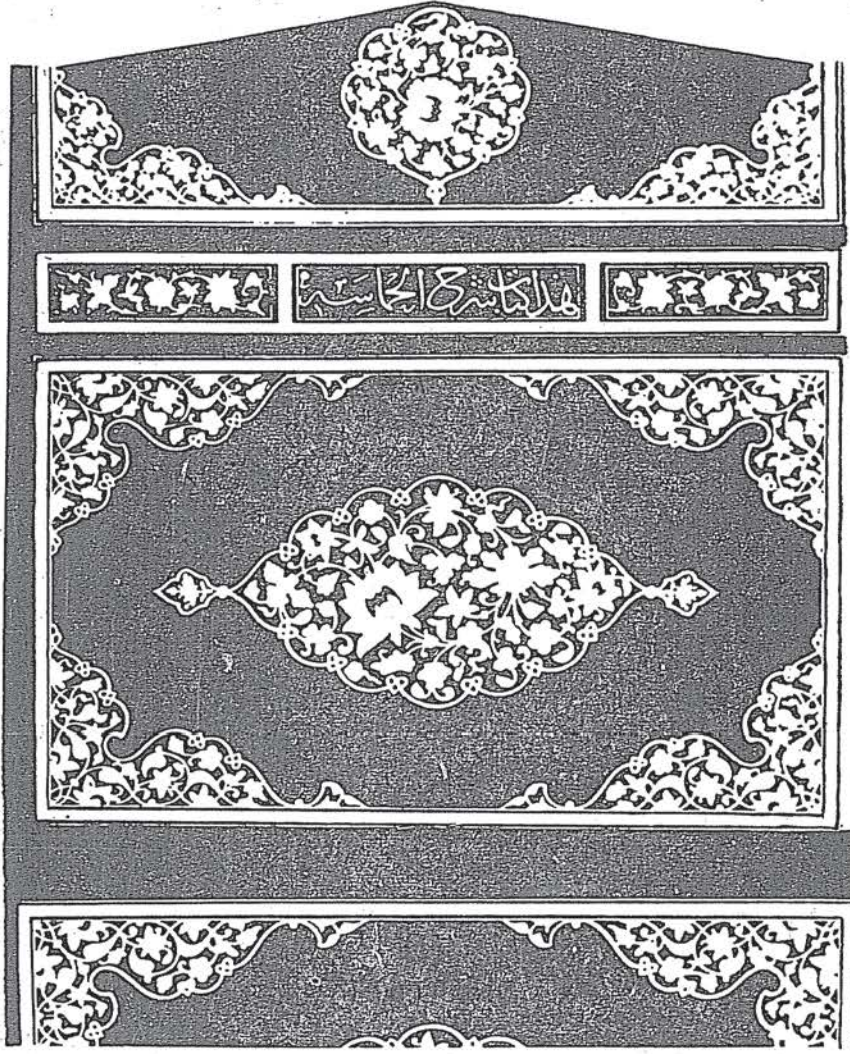

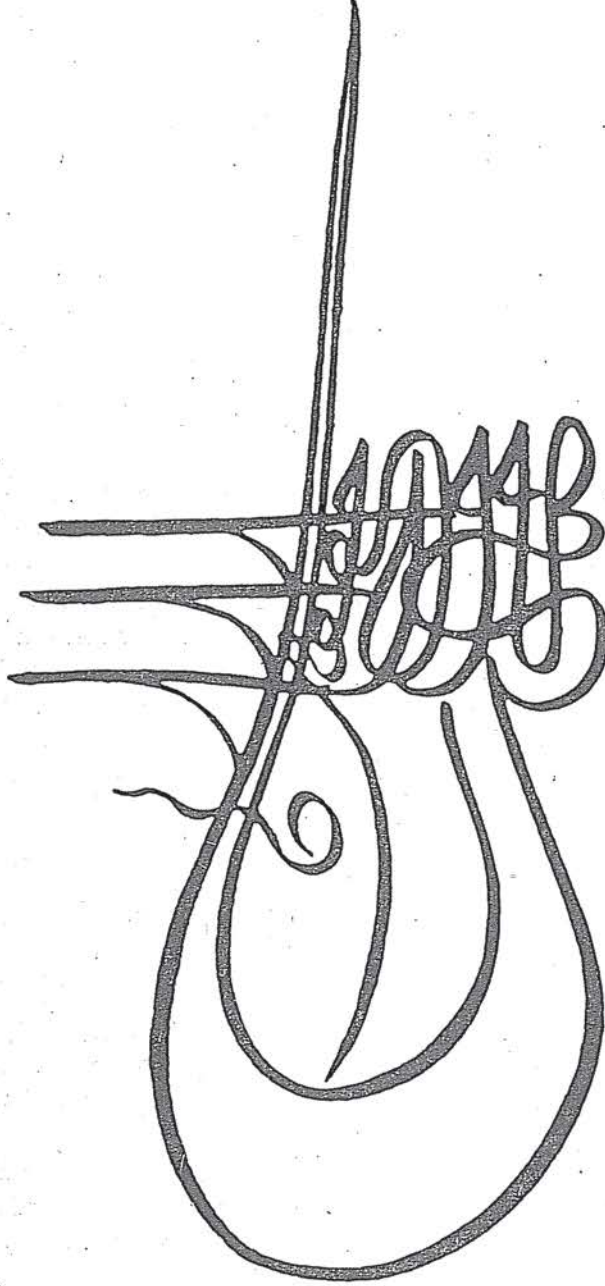
Fatih'in hususî kütüphanesi için hazırlanan, Süver Üi-Ekalim adlı tarihsiz kitabın zarif tezhibli (Ib) sayfası.

(Topkapı Sarayı Müzesi Ahmet III K. No: 2830)

Fatih'in hususi kütüphanesi için hazırlanan, Şerh-i Divan ÜI-Hamase adlı ve 1464 tarihli kitabın devrin tezhib özelliklerini taşıyan kabı.
(Topkapı Sarayı Müzesi Revan K. No: 706)

1468 tarihinde İstanbul'da yazılmış bir vesikamın başındaki Fatih Sultan Mehmed'in
(Muhammed bin Murad Elmuzafer daima)'ı tuğrası.
(Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi)